

Łódź, 17 sierpnia 2022r.

Dr hab. Aleksandra Nowakowska, prof. UŁ
Katedra Gospodarki Regionalnej i Środowiska
Uniwersytet Łódzki

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

Mgr Agnieszki Janii

**pt. „Projekty biznesowe na terenach przemysłowych w kontekście
koncepcji rezyliencji miejskiej”**

napisanej pod kierunkiem naukowym dr hab., prof. UE Adama Drobnika

1. OCENA ROZPRAWY Z PUNKTU WIDZENIA ORYGINALNOŚCI PROBLEMU BADAWCZEGO

Recenzowana praca doktorska wpisuje się w bardzo aktualny problem budowania zdolności adaptacyjnych gospodarek miejskich. Ten zyskujący na znaczeniu nurt badań jest konsekwencją wielu współzależnych procesów, w tym rosnącej zmienności i nieprzewidywalności procesów środowiskowych oraz społeczno-gospodarczych - kryzysu ekologicznego, pandemii Covid 19, nasilonych procesów migracyjnych, niestabilności geopolitycznej czy załamania się łańcuchów dostaw. Nasilenie w ostatniej dekadzie tych negatywnych procesów postawiło zagadnienie zdolności reagowania i budowania odporności systemów miejskich w centrum zainteresowania wielu dyscyplin naukowych.

W tym kontekście, recenzowana rozprawa podejmuje niezmiernie istotny problem badawczy. Identyfikacja wpływu projektów biznesowych realizowanych na terenach przemysłowych na budowanie odporności miejskiej jest żywotnym i ambitnym wyzwaniem badawczym. Nowością zaproponowanego podejścia jest ewolucyjne ujęcie rezyliencji miejskiej, co w połączeniu ze zogniskowaniem pracy wokół trzech różnych zagadnień, tj. procesów rezyliencji miast, terenów przemysłowych oraz projektów realizowanych przez środowisko biznesu czyni pracę złożoną i ambitną. Tak zakreślony problem badawczy wpisuje się w główny nurt ekonomii, ale zarazem dotyka zagadnień z pogranicza zarządzania (zarządzanie projektami) i geografii społeczno-ekonomicznej (adaptacja terenów przemysłowych).

2. OCENA KONCEPCJI I METODYKI PRACY DOKTORSKIEJ – CEL PRACY, PYTANIA I HIPOTEZY ORAZ METODY BADAWCZE

Dysertację rozpoczyna wstęp mający wprowadzający i metodyczny charakter. Autorka przedstawiła w nim zarys problemu badawczego oraz dokonała trafnego uzasadnienia wyboru tematu pracy, zarysowując przy tym syntetyczny przegląd literatury przedmiotu. W dalszych rozważaniach określiła problemy badawcze i cel główny pracy, który zdekomponowała na sześć celów szczegółowych. Główny cel badawczy pracy logicznie wynika z tematu zakreślonego w tytule. Za cel ten uznano „określenie wpływu projektów biznesowych na terenach przemysłowych na rezyliencję miejską w wymiarze ekonomiczno-technologicznym” (s. 11). W konsekwencji tak postawionego celu Autorka zdefiniowała hipotezę główną jako: „wzmacnianie rezyliencji miejskiej w wymiarze ekonomiczno-technologicznym, szczególnie dla atrybutów adaptacyjności, efektywności, nadmiarowości, łączalności, różnorodności i współzależności, poprzez realizację projektów biznesowych związanych z ponownym wykorzystaniem terenów przemysłowych wymaga spełnienia specyficznego splotu warunków – ekonomicznych, technicznych, prawnych, społecznych” (s. 12). Konkretyzacją tak postawionej hipotezy głównej jest wskazanie czterech hipotez szczegółowych, weryfikowanych w kolejnych etapach postępowania badawczego. Hipotezy są logicznie powiązane z problemami badawczymi. Pewne wątpliwości budzi jedynie duża ogólność hipotezy głównej. Hipoteza ta wydaje się być mało konkretna i zbyt złożona, w konsekwencji trudna do jednoznacznej weryfikacji. Problem ten nieco eliminuje wskazanie czterech hipotez częściowych, których celem jest dookreślenie hipotezy głównej. Jednak pomimo tego zabiegu wciąż wydają się one wewnętrznie złożone i trudne do jednoznacznej weryfikacji (dla przykładu H2: „Realizowanie projektów biznesowych na terenach przemysłowych, pomimo m.in. ich dekapitalizacji, niskiej transparentności (tj. ograniczonej dostępności do danych rynkowych, w tym m.in. wynegocjowanych warunków determinujących cenę transakcyjną oraz asymetrycznego charakteru informacji wynikającego z niezestandaryzowanych wymogów informacyjnych wobec właścicieli terenów przemysłowych) i czasochłonności projektów dotyczących ich aktywizowania, generuje więcej korzyści dla miasta niż lokowanie ich na terenach typu greenfields”).

Dla osiągnięcia celu pracy oraz weryfikacji hipotez Autorka zastosowała triangulację metod badawczych. Wykorzystana kombinacja jakościowych i ilościowych metod badawczych jest niewątpliwie walorem pracy. Autorka z powodzeniem wykorzystuje szeroką paletę metod badawczych, pokazując dobry warsztat badawczy i przygotowanie do samodzielnej realizacji badań naukowych (szerzej metody i narzędzia opisane są w rozdziale czwartym i piątym). To, co wyjątkowo wartościowe we wstępie, to logiczny i dobrze uporządkowany schemat pokazujący procedurę badawczą oraz połączenie etapów i zadań badawczych z wykorzystanymi metodami badawczymi (s. 15).

Tak skonstruowany wstęp dobrze precyzuje zamysł badawczy Autorki oraz zarysowuje logikę prowadzonych badań i rozważań. Autorka poprawnie wyartykułowała główne elementy procesu badawczego, poprawnie je opisała i uzasadniła.

3. OCENA KONSTRUKCJI I MERYTORYCZNEJ ZAWARTOŚCI ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

Rozprawa doktorska ma charakter monograficzny. Stanowi szerokie teoretyczno-empiryczne opracowanie obejmujące 408 stron maszynopisu. Dysertacja złożona jest ze wstępu, sześciu zasadniczych rozdziałów oraz zakończenia. Dodatkowo w pracy zamieszczono 16 załączników, 28 tabel oraz 6 schematów i 16 wykresów. Dysertację kończy wykaz literatury obejmujący spis publikacji naukowych, listę stron internetowych oraz aktów prawnych.

W rozprawie doktorskiej wyodrębnić można trzy podstawowe płaszczyzny analizy: teoretyczną (pierwsze trzy rozdziały), metodologiczną (rozdział czwarty i piąty) oraz empiryczną (rozdział szósty). To, co zasługuje na podkreślenie, to logiczny i wewnętrznie spójny układ treści (kolejność rozdziałów i podrozdziałów) oraz dobrze rozłożone akcenty na poszczególne wątki rozważań.

Punktem wyjścia w rozważaniach teoretycznych jest analiza koncepcji rezyliencji miejskiej, w której Doktorantka dokonała gruntownej analizy kluczowych pojęć i zależności identyfikowanych w tym nurcie teoretycznym. Uwaga skupiona została na pokazaniu różnorodności stosowanych podejść i perspektyw w koncepcji rezyliencji miejskiej. Przygotowane rozważania stanowią gruntowny przegląd istniejących

prac i analiz zarówno w polskiej, jak i anglojęzycznej literaturze przedmiotu. Autorka wykazała się nie tylko bardzo dobrą znajomością literatury przedmiotu, ale także umiejętnościami syntezy, porządkowania i wnioskowania.

Rozdział drugi koncentruje swoją uwagę na terenach przemysłowych i ponownym ich zagospodarowaniu. Wychodząc od opisu istoty i klasyfikacji tych terenów Autorka dokonała analizy ich znaczenia w rozwoju miasta. Rozważania te stały się podstawą do wskazania potencjalnych kierunków powtórnego wykorzystania terenów przemysłowych oraz wskazania ograniczeń i barier ich ponownego włączenia w proces rozwoju miasta.

Rozdział trzeci dotyczy tzw. projektów biznesowych czyli unikalnych projektów realizowanych przez prywatne podmioty gospodarcze. Doktorantka pokazuje istotę i typologię tych projektów, by na tak określonej podbudowie pokazać specyficzne cechy, uwarunkowania i efekty projektów biznesowych o charakterze inwestycyjnym na rynku nieruchomości. Ostatnie dwa podrozdziały dotyczą projektów związanych z inwestowaniem na terenach przemysłowych. To, co wartościowe w tych rozważaniach, to nie tylko pokazanie warunków lokalizacji i korzyści dla miasta wynikających z realizacji tego typu projektów ale także wskazanie przyczyn ich niepowodzeń na terenach przemysłowych. Autorka analizuje przykłady kilku projektów z województwa śląskiego, a uzupełnieniem i pogłębieniem dokonanej analizy jest opis znajdujący się w załączniku 3. Wskazuje wielopłaszczyznowe problemy od ochrony konserwatorskiej, trudności prawnych (np. własnościowych), przez problemy natury finansowej, do problemów związanych ze współpracą z władzami i społecznością lokalną.

W ten sposób Doktorantka zamyka rozważania teoretyczne, w których z powodzeniem połączyła trzy filary pracy – procesy rezyliencji, obszary przemysłowe i projekty biznesowe, poświęcając każdemu z nich jeden z teoretycznych rozdziałów. Warstwa teoretyczna charakteryzuje się zrównoważoną strukturą. Stanowi dobrą interpretację podstawowych pojęć i zależności oraz czytelne tło dla empirycznej części pracy.

Rozdział czwarty ma charakter metodologiczny i stanowi pomost pomiędzy rozważaniami teoretycznymi, a empiryczną częścią pracy. Autorka dokonuje przeglądu metod, technik i narzędzi pomiaru rezyliencji miejskiej

oraz projektów biznesowych o inwestycyjnym charakterze, koncentrując swoją uwagę na ich ekonomiczno-technologicznym wymiarze. Analizuje użyteczność stosowanych metod, trafnie podkreślając znaczenie metod jakościowych umożliwiających pełniejszą i wielowymiarową analizę i ocenę. W kolejnym kroku dokonuje ogólnego opisu autorskiej koncepcji badania głównej zależności zarysowanej w tytule i celu pracy. Doktorantka zdefiniowała kluczowe etapy badania, podzieliła je na logicznie powiązane podetapy. Określiła sześć atrybutów rezyliencji miejskiej (adaptacyjność, efektywność, nadmiarowość, połączalność, różnorodność, współzależność), które są przedmiotem badania. Identyfikuje zarazem potencjalne trudności w aplikacji tej metody wskazując na trudności w dostępie do informacji, wyzwania związane z wiarygodnością i rzetelnością pozyskanych danych czy niską otwartość podmiotów gospodarczych, instytucji otoczenia biznesu i samorządu terytorialnego na współpracę w realizacji badań.

Rozdział piąty to próba operacjonalizacji wcześniej zarysowej metodycznej koncepcji badania. Doktorantka szczegółowo opisuje autorski model analizy rezyliencji na obszarach przemysłowych, kreowanej pod wpływem projektów biznesowych. Precyzyjnie opisuje poszczególne zadania badawcze oraz określa wykorzystywane metody i narzędzia. Opisy uzupełnione są schematami, co istotnie ułatwia zrozumienie całej koncepcji badawczej. Dokonuje uszczegółowienia interpretacji poszczególnych atrybutów rezyliencji miejskiej i ich powiązania z pożądanymi efektami projektów biznesowych. W dalszej części dokonuje operacjonalizacji zależności pomiędzy projektami biznesowymi a rezyliencją miejską, tworząc złożoną - wieloetapową i wielokryterialną procedurę badawczą. Precyzyjnie opisuje metodę wyboru miast i projektów biznesowych. Wychodząc od 19 miast woj. śląskiego oraz 113 projektów biznesowych, po wielowymiarowej analizie i selekcji wskazuje ostateczną próbę badawczą tj. 7 miast i 25 projektów biznesowych.

Ocena zaproponowanej procedury badawczej jest niejednoznaczna. Dokonany na ponad 50 stronach opis metodyki badań można postrzegać z jednej strony jako bardzo szczegółowy i precyzyjny, z drugiej zaś zawły i nadmiernie rozbudowany, utrudniający percepcję całej procedury badawczej. Pokazuje on dobry warsztat badawczy Autorki - dużą znajomość i umiejętność wykorzystania wielu metod

badawczych, ale zarazem upomina się o dokonanie selekcji i syntezy, tak aby był on bardziej zrozumiały i czytelny. Z jednej strony rodzi uznanie dla zakresu zrealizowanych badań i analiz, z drugiej budzi się wątpliwość, czy tak skomplikowana procedura badawcza była niezbędna dla osiągnięcia celu pracy. W tym kontekście rodzi się pytanie, czy na podstawie posiadanego już doświadczenia i przetestowania w praktyce zaproponowanej procedury badawczej Autorka widzi możliwości modyfikacji i uproszczenia metody analizy zależności pomiędzy projektami biznesowymi a budowaniem rezyliencji miast?

Rozdział szósty to sedno pracy, w którym Autorka dokonuje zastosowania w praktyce opracowanej procedury badawczej. Rozważania Doktorantka rozpoczyna od zarysu przemian gospodarczych zachodzących w miastach województwa śląskiego, by na tak określonej podbudowie pokazać dynamikę indeksów rezyliencji i wrażliwości miejskiej. Następnie dokonuje analizy projektów biznesowych i ich efektów w miastach województwa śląskiego, co staje się podstawą do identyfikacji ich oddziaływania na czynniki i atrybuty, a w konsekwencji rezyliencję miejską (z punktu widzenia inwestora i miasta). Dodatkowo Autorka podejmuje próbę identyfikacji wpływu projektów biznesowych na rezyliencję, dokonując zarazem odniesienia do rzeczywistego poziomu rezyliencji badanych miast. Całość rozważań domykają rekomendacje, w których Doktorantka wskazuje zarówno pożądane kierunki zagospodarowania terenów poprzemysłowych, jak i propozycje finansowych i pozafinansowych instrumentów wspierających projekty biznesowe (m.in. budowania wielopodmiotowej współpracy).

W tej części rozprawy doktorskiej nie do końca jest zrozumiałe odróżnienie i wyodrębnienie w warstwie empirycznej pracy pojęcia wrażliwości od rezyliencji miejskiej, i w konsekwencji zbudowanie dwóch oddzielnych indeksów. Ten zabieg badawczy wymaga wyjaśnienia wraz ze wskazaniem zależności i relacji pomiędzy tymi pojęciami.

Zakres dokonanej analizy jest imponujący. Zgromadzone dane i informacje, wielość zestawień statystyczno-informacyjnych, zakres zidentyfikowanych związków i zależności zasługuje na uznanie. Autorka wykazała się nie tylko dobrym warsztatem badawczym ale także pasją i pracowitością.

Całość dysertacji domyka zakończenie, w którym Autorka bezpośrednio odnosi się do określonych w wstępie pięciu problemów i pytań badawczych, a tym samym potwierdza osiągnięcie celu głównego pracy. Autorka pozytywnie weryfikuje także postawione cztery hipotezy badawcze oraz prezentuje ciekawe, często nieoczywiste wnioski wynikające z badań.

Praca została bardzo głęboko osadzona w literaturze przedmiotu. Dokonany przegląd jest wielowątkowy i obszerny, czego potwierdzeniem jest bogata bibliografia pracy obejmująca ponad 600 pozycji w postaci monografii, artykułów specjalistycznych oraz raportów i ekspertyz. Bibliografia uzupełniona została licznymi informacjami pochodzącymi ze stron internetowych (350 pozycji) oraz kluczowymi aktami prawnymi. Na uwagę zasługuje nie tylko staranność Autorki w doborze i wykorzystaniu polskiej literatury przedmiotu, ale również bardzo dobre zakorzenienie rozważań w literaturze zagranicznej (anglojęzycznej).

Reasumując, struktura pracy i układ rozważań są logiczne, a poszczególne rozdziały tworzą zwartą całość. Rozprawa jest obszerna i rozbudowana, szczególnie w warstwie empirycznej. Przeprowadzona analiza pozwoliła osiągnąć cel pracy i zweryfikować postawione hipotezy. W rezultacie mamy do czynienia z wartościowym materiałem badawczym, który poszerza i przybliża wiedzę o oddziaływaniu projektów biznesowych na rezyliencję miast. Rozprawa dowodzi, że Autorka posiada dużą wiedzę z zakresu omawianej problematyki oraz bardzo dobry warsztat badawczy. Przedstawione w recenzji uwagi mają bardziej postulatywny niż krytyczny charakter. Stanowią one wskazówki dla doskonalenia warsztatu naukowego Autorki i samej pracy doktorskiej w przypadku jej publikacji (do czego zachęcam).

Praca doktorska ma zarówno wartość teoretyczno-poznawczą, jak i metodologiczną. Wskazanie w zakończeniu rekomendacji dla władz lokalnych ujawnia także walor praktyczny dysertacji. Główne atuty recenzowanej pracy to:

1. Analiza złożonego problemu badawczego plasującego się na styku różnych dyscyplin naukowych – łączenie zagadnień z zakresu ekonomii i finansów, zarządzania oraz geografii społeczno ekonomicznej i gospodarki przestrzennej;
2. Zaproponowanie autorskiego, modelowego podejścia do analizy oddziaływania projektów biznesowych na kształtowanie rezyliencji miejskiej;

3. Szeroko zakrojony zakres badań wykorzystujący imponującą paletę metod i technik badawczych oraz paletę pozyskanych danych i informacji;
4. Szerokie osadzenie rozważań w istniejącym dorobku naukowym, pokazujące wiedzę Autorki i łatwość poruszania się po literaturze przedmiotu.

4. OCENA FORMALNEJ STRONY ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

Praca została przygotowana bardzo starannie pod względem językowym i stylistycznym. Autorka na poziomie dobrym opanowała umiejętność pisemnego formułowania myśli. Treść pracy wzbogacona jest bardzo licznymi elementami graficznymi, co niewątpliwie wpływa na czytelność i przejrzystość prowadzonych rozważań. Jedynym uchybieniem stylistycznym jest formułowanie czasami zbyt długich zdań, utrudniające zrozumienie treści (np. zdania złożone z kilkunastu wersów tekstu na s. 116, czy s. 288).

Również warstwa techniczno-edytorska jest wyjątkowo staranna. Precyzyjnie zredagowane są przypisy, poprawnie przygotowane są elementy graficzne (schematy, tabele), spisy literatury, załączniki. Występujące nieliczne i bardzo drobne potknięcia techniczne nie wywierają wpływu na wartość pracy i jej pozytywną ocenę.

5. KONKLUZJA I WNIOSEK KOŃCOWY

Reasumując, recenzowana praca stanowi ambitne i oryginalne dzieło ze względu na złożoność problematyki i zakres prowadzonych badań. Wiele wątków i analiz w niej zawartych na nowatorski charakter. Jej przygotowanie wymagało dużego wysiłku organizacyjnego, koncepcyjnego i metodycznego. W pracy mamy do czynienia z dobrymi studiami literaturowymi oraz bogatym materiałem statystycznym i faktograficznym, który został poddany rzetelnej analizie, interpretacji i ocenie. Autorka wykazała się bardzo dobrym warsztatem badawczym oraz dużą wiedzą z zakresu omawianej problematyki.

Rozprawa doktorska mgr Agnieszki Janii spełnia kryteria wskazane w ustawie z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki i może stanowić podstawę dla ubiegania się o stopień naukowy doktora. Wnoszę tym samym o dopuszczenie mgr Agnieszki Janii do publicznej obrony i nadanie jej stopnia doktora nauk ekonomicznych w dyscyplinie ekonomia.

Równocześnie, ze względu na wysoki poziom merytoryczny dysertacji wnioskuję o uznanie pracy doktorskiej mgr Agnieszki Janii „Projekty biznesowe na terenach przemysłowych w kontekście koncepcji rezyliencji miejskich” jako rozprawy zasługującej na wyróżnienie.

A. Nawalocka .